

TRADITION OG TILEGNELSE

Vi har indtil nu foretaget en bevægelse fra omtalen af selve kirkebygningen, dens indretning og historie, til indvielsen af bygningen til gudstjenestebrug. Kirkerummet er over tid er blevet formet i overensstemmelse med de herskende teologiske opfattelser. Men mange karakteristiske træk har samtidig deres udspring i såre praktiske forhold, som over tid tillægges – ofte flere forskellige – symbolske betydninger. Kirkeklokkerne kalder eksempelvis menigheden sammen. Det er en praktisk foranstaltning. I tidens løb udvikler sig traditioner med særlige helligdagsringninger og bedeslag, tre gange tre slag, som så symbolsk fortolkes som udtryk for den kristne lære om treenigheden, Gud Fader, Søn og Helligånd. Undertiden kan sådanne symbolske tolkninger skifte, eller der kan eksistere flere forskellige tolkninger på samme tid, som ikke lader sig udligne. Praksis er mere stabil end fortolkningerne.

Selv om reformationen betød et sporskifte i den nordeuropæiske kristendom, så er det påfaldende, så mange træk, der går tilbage til førreformatorisk tid, for enkeltes vedkommende helt til oldtiden. Det er tilmed ikke kun sådan, at der i den tidligste

tid efter reformationen var visse efterladenskaber af den tidligere tradition, som så efterhånden forsvandt. Men der er også eksempler på, hvordan den senere tradition helt op til nutiden kan vende tilbage og genoptage træk fra den tidligere historie. Træk, som forsvandt med reformationen, men som nu genoplives i moderne protestantisme. De liturgiske farver er æstetisk set en stærk markør. De fortæller, at vi er indfældet i kirkeårets cirkulære bevægelse, hvor »påske og pinse udsprang af jul« (DDS 403,3), og hvor det, som aktuelt giver mening og erfares i liturgien, altid er et moment i en langt større historie. Den evige historie, den cirkulære historie som sammenfatter himmel og jord, Gud og menneske. Når vi lidt senere i bogen kommer ind på gudstjenestens liturgi, vil vi se, hvorledes ikke mindst det 20. århundredes gudstjenester har søgt at revitalisere oldkirkelige og middelalderlige træk. Historien bevæger sig med andre ord ikke kun i en lige udviklingslinje, men der sker stadige fornyelser ikke kun gennem tilpasning til den øjeblikkelige situation, men også via en genoptagelse af træk fra tidligere perioder.

Hvorfor kan vi ikke bare læse Bibelen?

Hvis man helt ubefaren i teologien slår op i Bibelen og deri vil læse sig til, hvad kristendom er

og betyder under bortseen fra de sidste 2.000 års historie, så er det temmelig sikkert, at man ikke lander ved en størrelse som Den Danske Folkekirke. Den lader sig ikke fremlæse af bibelteksten alene. Man lander heller ikke ved nogen af de andre traditionelle kirkesamfund såsom den romersk-katolske kirke eller de ortodokse kirker. Det betyder imidlertid ikke, at »vores« kristendom er »forkert«, ej heller er den ubibelsk, men det er udtryk for, at alle store traditionelle religioner, herunder også protestantismen, kun bliver til gennem historiens og traditionens årtusindlange formidling. Kirke og kristendom er størrelser, der er slebet til, formet, forandret og tilegnet gennem et par årtusinders brug og praksis. Det er i den skikkelse, de kommer til os og kalder på vores opmærksomme medleven og tilegnelse. Traditionel kristendom og den dannelse af dogmer og lære, som den repræsenterer, er udtryk for århundreders raffinerede udskilningsproces mellem antagelige og uantagelige fortolkninger af de bibelske skrifter og den lære, som er opbygget på basis heraf.

Her betød reformatorerne tale om *Skriften alene*, at der blev angivet et afgørende kriterium i en tid med stor uklarhed. Det drejer sig i princippet om et traditionskritisk princip. Traditionen skal prøves på, om den er forenelig med bibelens

vidnesbyrd. Men *Skriften alene* er ikke en grundlagspåstand i den betydning, at Bibelen skulle være en guddommeligt åbenbaret kilde til ufejlbarlig viden om, hvordan vi her og nu kan danne et nyt kirkesamfund og dermed befri os fra alle de vildfarelser, som i tidens løb har været knyttet til kirkens liv. Man må her tænke på, at det er kirken selv, der engang i oldtiden har udpeget de 66 skrifter, som udgør den bibelske kanon. Kanon betyder rettesnor. Man kommer altså ikke bag om kirken blot ved at læse Bibelen, for kirken var der allerede i visse former, før der kunne tales om en Bibel eller om hellige skrifter. Hvis udgangspunktet tages i en uformidlet bibellæsning uden hensyn til tradition og praksis, så bliver følgen, at der opstår vidt forskellige fortolkninger af de 66 bibelskrifter. Det kaldes ofte for biblicisme. Hvor biblicismen råder, opstår hele tiden nye kirker med nye og anderledes lærepunkter. Talen om *Skriften alene* er ikke som sådan en benægtelse af betydningen af at bevæge sig inden for en levende tradition. Men den må forstås som en angivelse af kriteriet, hvorpå traditionen må vurderes.

Maggiterningen

Også en anden vej må afvises. Den kunne man kalde »maggiterningen«. En maggiterning rummer

en smagsmæssig essens. Men den er samtidig ufordøjelig, hvis man vil tage den i munden og spise den, som den er i sig selv. Jeg tænker her på forestillingerne om, at kristendom skulle kunne koges ned til et enkelt princip, sådan som man især på protestantisk grund har forsøgt at gøre det utallige gange. Det skete fx i den såkaldte liberalteologi, som havde sin blomstringsperiode for godt 100 år siden. Den fremragende tyske kirkehistoriker Adolf von Harnack (1851-1930), som var en af tidens helt store teologiske navne, mente, at det væsentlige i kristendommen kunne koges ned til Jesu enkle og etiske lære om menneskesjælens uendelige værdi. Tolkningen blev imidlertid skudt ned i den efterfølgende historie. Heller ikke et yndet citat af selveste Martin Luther, »Synd tappert« eller »*Simul justus et peccator*« (på en gang synder og retfærdig), som undertiden har været anført som en essens, er andet og mere end en replik, der forudsætter en langt større sammenhæng, hvorfra replikken henter sin mening. I dag vil mange nok sige, at kristendom i grunden kun handler om *næstekærlighed*. Det er da også rigtigt, at buddet om næstekærlighed findes i Bibelen og spiller en stor rolle i al kristen forkyndelse (Matt 22,39). Men at gøre det til den essentielle maggiterning, ville være udtryk for en traditionsløs reduktion. Kristendom viser

sig med andre ord altid at være uendeligt meget andet og mere end sådanne essenser, som i bedste fald kun træffer enkelte aspekter.

I forhold hertil repræsenterer de store gamle kirkesamfund, hvortil jeg foruden den romersk-katolske kirke og de ortodokse kirker også henregner reformatoriske kirker som lutherdommen, den reformerte kirke og den anglikanske kirke, en anderledes tilgang. Disse kirkesamfund anerkender de gamle bekendelser og grundlagsskrifter, som for nogles vedkommende går tilbage til oldtiden. Hermed gøres det gældende, at der historisk set blev truffet nogle afgørelser vedrørende kirkens tro og lære, samt at disse afgørelser stadig er definerende for, hvad kirkernes lære er, og endvidere at disse læremæssige afgørelser ikke uden videre kan eller skal laves om. Det drejer sig om komplekse bekendelser og teologiske udsagn bl.a. om treenighed, om menneskesynet, om Kristi person m.v. I deres kompleksitet kræver disse læremæssige udsagn en vedvarende fortolkningsproces, der er med til at forme den teologiske tænkning og kirkens praksis. Kirkens lære repræsenterer ikke kun »løsninger«, men den udtrykker også nogle stående »opgaver«, som til enhver tid kræver fornyet gennemtænkning for at give mening. De traditionelle kirkesamfund anerkender også, at der er visse traditioner

for, hvordan kristne mødes til gudstjeneste, ligesom reformatorerne anerkendte de gamle bestemmelser fra oldtiden vedrørende den treenige Gud, Kristi to naturer etc. At tilegne sig kristendommen sker følgelig i alle større kirkesamfund via en større eller mindre tilegnelse af denne store og dybe tradition, læremæssigt og som kirkepraksis. Hovedsagen er af eksistentiel art, dvs. det angår den grundlæggende tilgang til livet, som for ethvert menneske altid er et åbent spørgsmål: »Hvad er meningen med det hele – og i særdeleshed med mit liv? Er der overhovedet en mening? Hvad med lidelse og død? Hvorfra kommer glæden? Hvorfor skal jeg dø?« etc. Det behøver ikke ske gennem akademisk teologi, som er et fagområde, der er så stærkt specialiseret, at det kræver årelange studier at tilegne sig. Men tilegnelsen af traditionen kan også finde sted på den helt ligefremme måde, at man deltager i kirkens gudstjeneste og synger med på salmerne efter bedste evne. Man tolker og tænker af hjertens lyst imens – og også efterfølgende. Og man tænker og læser eventuelt lidt inden næste gang, man møder op. Der er en gentagelsesproces i spil. Kristendommen er ikke en entydig meddelelse eller blot information, som man kan tilegne sig i:1 ved at læse i en bog eller høre om en enkelt gang og lære udenad. For kristendommen angår det

nøglepunkt (selvforholdet, eksistensen etc.), som er forudsætningen for også at kunne være det, man skal være for alle andre.

Nu kompliceres talen om gudstjeneste på kristen grund så yderligere af, at gudsdyrkelsen her altid har karakter af at være *responsiv*. Den har karakter af at være svar på noget, der går forud. Det kan ske i skikkelse af taksigelse, lytten, modtagelse og tilbedelse. For Gud kommer altid først. Tilbage for mennesket er at svare – med hele sit liv. Det kommer til udtryk på følgende måde i den gamle indgangsbede, som blev indført i det dansk-norske kongerige i 1685, og som stadig bruges enkelte steder i dag: *Herre, jeg er kommet ind i dette dit hus for at høre, hvad Du [...] vil tale til mig. Opluk nu ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld mit hjerte, at jeg af dit ord kan lære etc.* Et menneske kan m.a.o. møde frem, et menneske kan bede – nogle gange tilmed til den Gud, som det ikke er sikker på overhovedet findes. Men det er Gud selv, der »oplukker menneskets hjerte« gennem sin tiltale, så det kan høre og tage imod. Mennesket kan ikke af sig selv skaffe sig adgang til det guddommelige, det kan ikke gå Gud bag ryggen, for alting vedrørende Gud begynder hos Gud. Derfor er den kristne kult afmægtig, uformående i sig selv, den formår ikke ved nogen slags magi selv at bringe det guddommelige ord eller nærvær på bane.

Sådanne komplekse sammenhænge fastholdes i den kristne lære i bekendelserne, og de gennemtænkes i dogmatikken i deres aktuelle betydning. Kristendommen er til stede for os som en veksellende, dynamisk og levende tradition, og hverken som noget, man uden videre kan læse sig frem til i Bibelen eller sammenfatte i et reduktivt princip, en maggiterning eller en overskuelig ide.